DOCUMENTS

ORIGEN ON I CORINTHIANS.

III.

§ XXXIII.

vii I-4 [Περὶ δὲ ὧν ἐγράψατέ μοι, καλὸν ἀνθρώπῳ γυναικὸς μὴ ᾅπτεσθαι· διὰ δὲ τὰς πορνείας ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἔχέτω, καὶ ἑκάστη τὸν ἴδιον ἄνδρα ἔχέτω. τῇ γυναικὶ ὁ ἀνὴρ τὴν ὀφειλὴν ἀποδιδότω, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρί. ἡ γυνὴ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει ἀλλ' ὁ ἀνὴρ· ὁμοίως δὲ καὶ ὁ ἀνὴρ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει ἀλλ' ἡ γυνή.]

[Ὁριγένους]

- 121 Οἱ ἄνθρωποι ἁμαρτάνοντες γενικῶς λόγῳ ἁμαρτάνουσιν, ὑποβαίνοντες τὰς ἐντολὰς ἢ ὑπερβαίνοντες. ὅταν γὰρ μὴ ἀπὸ ἐπιστήμης πολιτευόμεθα μὴδὲ γινώσκοντες τὰ μέτρα τῆς δικαιοσύνης σφαλλ(ό)μεθα, καὶ ἔσθ' ὅτε ὑπερ-
5 βαίνοντες τὸν κανόνα φαντασίᾳ τοῦ ποιεῖν τι κρεῖττον ἐκπίπτωμεν τοῦ προκειμένου. *στάθμιον οὖν ἐστίν, ὃ οὔτε μέγα ἐστίν οὔτε μικρὸν ἀλλὰ σύμμετρον, τὸ εἰδέναι πῶς δεῖ βιοῦν. Δέδεσται μετὰ γυναικός· ἐν στάθμῳ μέγα ποιεῖς, οὐ φροντίζεις τῆς γυναικὸς ἀλλὰ λέγεις Ἐγὼ δύναμαι ἐγκρατεῦσθαι καὶ ζῆν καθαρώτερον· ἀλλ' ὅρα ὅτι ἡ γυνή σου ἀπόλλγται, οὐ*
10 *δυναμένη φέρειν τὴν καθαρότητά σου, δι' ἣν Χριστὸς ἀπέθανεν.*

Τοιοῦτόν τι γέγονεν ἐν Κορίνθῳ, καὶ ἦν ἀκαταστασία ἐν ταῖς οἰκίαις τῶν ἀδελφῶν, πῇ μὲν ἀνδρῶν πῇ δὲ γυναικῶν ἐγκρατεῦσθαι πειρωμένων καὶ ἀλλήλων κατεξαιστανμένων. ἔγραφον οὖν περὶ τούτου ἐπιστολὴν οἱ ἐν Κορίνθῳ τῷ ἀποστόλῳ, καὶ πρὸς τὴν ἐπιστολὴν ταύτην ἀντιγράφει ὁ ἀπόστολος τὰ
15 προγεγραμμένα· καὶ οὔτε ἐπέτεινεν τὸν περὶ ἀγνείας λόγον καὶ ἀνείλεν τὸν περὶ γάμου, οὔτε τ(ὸ)ν περὶ γάμου προκρίνας ἀνείλεν τὸν περὶ παρθενίας, ὡς καλὸς οἰκονόμος, ἀλλὰ τηρεῖ δι' ὅλου τοῦ λόγου τοῦ βούλημα αὐτοῦ τινα τρόπον καὶ προτρέπεται καθαρεύειν· καὶ συγχωρήσας συγκαταβαίνειν, προτρέπεται πάλιν ἀσκεῖν τὴν ἀγνείαν· καὶ προτρεψάμενος ἀσκεῖν τὴν ἀγνείαν, πάλιν
20 φέρει ἐπὶ τὸ δεῖν τῇ ἀσθενείᾳ συγκαταβαίνειν τῶν ἀσθενεστέρων. ἤρξατο δὲ οὐκ ἀπὸ τῶν ὑποδεεστέρων, οὐ γὰρ ἔπρεπεν, ἀλλ' ἀπὸ τῶν τελειοτέρων πραγμάτων, λέγων Περὶ δὲ ὧν ἐγράψατέ μοι, καλὸν ἀνθρώπῳ γυναικὸς μὴ ᾅπτεσθαι· οἶον· Ἑβραίων ὑμᾶς ὅσον ἐπὶ τῷ ἡθελῆκεναι ἀγνεύειν τοὺς ἀποστάντας τῆς

XXXIII 6. Prov. xx 10 7. I Cor. vii 27 9-10. Cf. Rom. xiv 15 17. I Pet. iv 10

XXXIII 4. σφαλλόμεθα MS: lege σφαλλόμεθα

16. τὴν MS per incur.

μίξεως τῆς πρὸς τὴν γυναῖκα, ἀλλὰ λογίσασθε μὴ τὸ ἐαγτῶν μόνον ἀλλὰ καὶ τὸ τῆς γυναικός· Ἡ γὰρ ἀγάπη οὐ ζητεῖ τὰ ἐαγτῆς· διὰ τοῦτο τὰς πορνείας 25 ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐχέτω, καὶ ἕκαστη τὸν ἴδιον ἄνδρα. οὐ διὰ τὴν ἑαυτοῦ πορνείαν ὁ ἰσχυρότερος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐχέτω, ἀλλὰ μὴ πως πορνεύσῃ τῇ ἐγκρατεῖα (τοῦ ἀνδρὸς ἢ γυνῆ καὶ τῇ ἐγκρατεῖα) τῆς γυναικός ὁ ἀνὴρ. αἰρετώτερον γὰρ τοὺς δύο σωθῆναι εὐρισκομένους ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ 122 γάμου ἢ τῇ προφάσει τοῦ ἐνὸς τὸν ἕτερον ἐκπεσεῖν τῆς ἐλπίδος τῆς ἐν Χριστῷ· 30 πῶς γὰρ καὶ σωθήσεται ἔνοχος ὢν τῷ θανάτῳ τῆς γυναικός; οὐκ ἔστιν οὖν καθαρὰ ἡ σεμνότης τοῦ ἀνδρὸς ὅτε μὴ ἐκ συμφωνίας τῆς γυναικός γίνηται ἡ ἀσκησις ἀμφοτέρους ὑπὲρ τοῦ χολάσαι ταῖς κατὰ θεὸν εὐχαῖς.

[vii 3] Τῇ γυναικὶ ὁ ἀνὴρ τὴν ὀφειλὴν ἀποδίδω, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ γυνὴ τῷ ἀνδρὶ. προσενοήσατο καὶ τοῦ θεραπεύσαι τὴν ἀσθένειαν τὴν ἀνθρωπίνην καὶ 35 το(ῦ) εὐσχημονέστατα οἰκονομῆσαι τὸ κατὰ τοὺς τόπους· διόπερ εἶπεν ὀφειλὴν ὀφείλεσθαι ἀπὸ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τῷ ἀνδρὶ ἀπὸ τῆς γυναικός. εἶτα ἵνα μὴ δυσωπήσῃ τοὺς ἐν γάμῳ ὡς δούλους ἀλλήλων τυγχάνοντας μὴ χωρὶς συμφωνίας ἦκειν ἐπὶ τὴν ἀσκησιν τῆς καθαρότητος φησὶν· Ἡ γυνὴ τοῦ ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει ἀλλ' ὁ ἀνὴρ· ὁμοίως καὶ ὁ ἀνὴρ τοῦ ἰδίου σώματος 40 οὐκ ἐξουσιάζει ἀλλ' ἡ γυνή. ἐξουσίαν οὖν ἔχει ὁ ἀνὴρ τοῦ σώματος τῆς γυναικός, καὶ ἐξουσίαν ἔχων ἕαν θέλῃ μὴ χρῆσθω τῇ ἐξουσίᾳ· ἀλλ' οὐκ ἐχρησάμεθα τῇ ἐξουσίᾳ ταύτῃ, φησὶν ὁ ἀπόστολος, οἶμαι τοῦτο διδάσκων τ(ῷ) λέγειν μὴ οὐκ ἔχοντες ἐξουσίαν ἀδελφῆν γυναῖκα περιάγειν, ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ἀπόστολοι καὶ οἱ ἀδελφοὶ τοῦ κυρίου καὶ Κηφᾶς; ἐξουσίαν οὖν ἔχει ἡ γυνὴ τοῦ σώματος τοῦ 45 ἀνδρὸς καὶ οὐ δύναται μὴ χρῆσασθαι τῇ ἐξουσίᾳ;

Τὸ δὲ ὁμοίως δις κείμενον δίδωσι νοεῖν ὅτι μὴ νομιζέτω ὁ ἀνὴρ ἐν τοῖς κατὰ τὸν γάμον πράγμασιν ὑπερέχειν τῆς γυναικός· ὁμοιότης ἐστὶ καὶ ἰσότης τοῖς γεγαμηκόσι πρὸς ἀλλήλους.

§ XXXIV.

vii 5 [Μὴ ἀποστερεῖτε ἀλλήλους, εἰ μὴ τι ἂν ἐκ συμφώνου πρὸς καιρὸν ἵνα σχολάσῃτε τῇ προσευχῇ καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἦτε.]

[Ὡριγένους]

Ὅφείλετε γὰρ ἀμφοτέροις εἰδέναι ὅτι οὐκ ἔστιν ἡ αὐτὴ εὐχὴ ἀπὸ καθαρότητος 123 ἀνδρὸς καὶ γυναικός καὶ εὐχὴ ἀπὸ κοινωνίας. εἰ γὰρ ἐπὶ τῶν εἰδῶλων

24. Phil. ii 4
ix 12

25. 1 Cor. xiii 5
44 f. 1 Cor. ix 5

33. Cf. vii 5 infra

42. 1 Cor.

XXXIV. It is possible that the section Ὅφείλετε γὰρ . . . εἰς κρίμα; should be transferred to follow ἐν καιρῷ εὐχῆς καὶ νηστείας infra, but there is no break in the MS at that point.

28. τοῦ ἀνδρὸς ἢ γυνῆ καὶ τῇ ἐγκρατεῖα suppleui: om. MS per homoeotel. ut uidetur 32. ἡ σεμνότης τῆς τοῦ MS per dittograph. 36. τὸ MS 42. χρῆσθω MS: fortasse χρῆσθαι Turner 43. τὸ MS 46. ἐξουσίᾳ MS: ἐξουσία; scripsi XXXIV. Legimus in lemmate ἵνα σχολάσῃτε τῇ νηστείᾳ καὶ τῇ προσευχῇ καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνέρχεσθε sed uide infra

Ἑλληνες ἔστιν ὅτε ἀγνούουσι, πόσῳ πλέον σὺ ὁ τῷ θεῷ τῶν ὅλων εὐχόμενος ;
 5 καλὸν οὖν ἔστι συγκαταβαίνειν μὲν διὰ τὴν ἀσθένειαν, ἀνέχειν δὲ διὰ τὰς
 εὐχάς. καὶ Μωϋσῆς μὲν ἀγνίζει τὸν λαὸν καὶ λέγει τρεῖς ἡμέρας μὴ προσέλθῃτε
 γυναικί, ἵνα δυνηθῶσιν ἐκ τοῦ προκεκαθαρευέμεναι ἀκροαταὶ γενέσθαι τοῦ θεοῦ.
 καὶ ἐν ταῖς Βασιλείαις δὲ ἀγίους ἄρτους βούλεται παραστήσαι τῷ Δαυεὶδ
 10 βουλόμενος ἀγίους ἄρτους παραθεῖναι τί φησι πλὴν Εἰ καθαρὰ τὰ παιδάρια ἀπὸ
 γυναικός ; οὐχ οἷον δὲ ἀπὸ ἀλλοτρίας γυναικός ἀλλ' ἀπὸ γαμετῆς. εἴτα ἵνα
 μὲν ἄρτους προθέσῃς λάβῃ τις, καθαρὸς εἶναι ὀφείλει ἀπὸ γυναικός. ἵνα δὲ
 τοὺς μερίζοντας τῆς προθέσεως λάβῃ ἄρτους, ἐφ' ὧν ἐπικέκληται τὸ ὄνομα τοῦ
 15 θεοῦ καὶ τοῦ χριστοῦ καὶ τοῦ ἀγίου πνεύματος, οὐ πολλῶν πλέον ὀφείλει τις
 εἶναι καθαρώτερος, ἵνα ἀληθῶς εἰς σωτηρίαν λάβῃ τοὺς ἄρτους καὶ μὴ εἰς κρίμα ;

[Ὡριγένους]

124 Οἱ πολλοὶ μὲν οἴονται τὸ ἀποστερεῖν ἐπὶ μόνου χρυσοῦ ἢ ἀργυρίου ἢ τινὸς
 τῶν τοιούτων λέγεσθαι· σαφῶς δὲ ὁ ἀπόστολος καὶ ἐπὶ τῶν ἐν γάμοις ὄντων
 καὶ ἀκαίρως καὶ χωρὶς συμφωνίας ἀγνείαν ἀσκούντων ἀποστέρησιν ὀνόμασεν.
 20 ἅπαρ δὲ ἁπλῶς ὁ τὸ ὀφειλόμενον μὴ ἀποδίδους ἀποστερεῖ ἐκείνον ὃ ὀφείλει,
 μὴ ἀποδίδους τὸ ὀφειλόμενον. ἐνίοτε δὲ συγκλείεται ὁ ἄνθρωπος εἰς τὸ μὴ
 δύνασθαι ἅμα δύο ὀφειλὰς ἀποδιδόναι· διὸ γέγραπται ἵνα τὴν ἀναγκαίαν ἀποδῷ
 ὀφειλὴν. ὁ δὲ λέγω οὕτως ἔσται σαφές· οὐκ ἔνεστι καὶ θεῷ ἀποδιδόναι δεόντως
 25 τὰς εὐχὰς καὶ ἀποδοῦναι τὴν ὀφειλὴν τὸν ἡγεταὴν τῇ γυναικί· διόπερ τὸ
 ὀφείλημα τὸ εἰς θεὸν ἔαν ἐπέγῃ, δεῖ τὸ ἕτερον ἀποστερεῖν. ἄκουε γὰρ αὐτοῦ
 λέγοντος Μὴ ἀποστερεῖτε ἀλλήλους, εἰ μὴ τι ἂν ἐκ συμφώνου πρὸς καιρὸν ἵνα
 σχολάσῃτε τῇ προσευχῇ καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ ἦτε· ὥς μὴ καθαρὰς ἀναπεμπο-
 30 μένης τῆς εὐχῆς τοῖς καὶ συνελλυθόσιν, εἰ καὶ νομίμως συνελλυθῶσιν. ἀπέ-
 χεσθαι δὲ δεῖ γυναικὸς καὶ ἐν καιρῷ τῆς ἀφένδρου, καὶ εἰς μέγα γε ἔγκλημα
 λογίζεται τὸ συνέρχεσθαι γυναικὶ οὕτῃ ἐν τῇ ἀφένδρῳ. ἐν γοῦν τῷ καταλόγῳ
 τῶν ἀνδραγαθημάτων καὶ τῷ καταλόγῳ τῶν ἁμαρτημάτων παρὰ τῷ Ἐζεκιήλ
 ἀναγράφεται ὅτι καὶ πρὸς γυναῖκα ἐν χωρισμῷ οὐ μὴ προσέλθῃ. καὶ δεῖ
 125 καθαρῆν πάντως καὶ ἀπὸ τῆς ἰδίας γυναικὸς ἐν καιρῷ εὐχῆς καὶ νηστείας.
 35 διὰ τὴν ἀκρασίαν ὁμῶν. τοῦτο δὲ λέγω κατὰ συγγνώμην, οὐ κατ' ἐπιταγὴν.

Πανταχοῦ ἀνίστη διὰ τὴν ἀσθένειαν τὸν λόγον, καὶ πάλιν ἐπιτείνει διὰ τὸ
 ἐπιστρέψαι τοὺς ἀκούοντας τὸν λόγον.

[vii 7] θέλω δὲ πάντας ἀνθρώπους εἶναι ὡς καὶ ἐμαυτὸν. ἀλλ' ἕκαστος
 ἴδιον ἔχει χάρισμα ἐκ θεοῦ, ὅς μὲν οὕτως, ὅς δὲ οὕτως.

XXXIV 6. Ex. xix 15 8. 1 Reg. xxi 4 12. 1 Reg. xxi 6, cf. Mc. ii 26
 15. 1 Cor. xi 34 23. 1 Cor. vii 3 29. Cf. Lev. xv 19 sq. al. 31 f. Ezech.
 xviii 6, cf. Lev. xviii 19

13-14. The Eucharistic reference is noteworthy.

4. Ἑλληνες MS : leg. fortasse οἱ Ἑλλ. 11. οἷον δὲ MS : fortasse οἷον δὲ Turner

Πνέει χαρίσματος ὁ γάμος, ὅτε τὰ μέτρα τηρεῖται, τοῦ ἐκ συμφωνίας. καὶ 40
ἀληθῶς ἔστιν εἰπεῖν ἐπὶ τινῶν ὅτι τούτῳ ὁ γάμος χάρισμα ἔστιν, ὅτε οὐκ
ἀκαταστασία, ὅτε πᾶσα εἰρήνη, πᾶσα συμφωνία· εἰπεῖν μέντοιγε ὅτι χάρισμα
ἐκ θεοῦ ἔστιν ὁ γάμος πιστοῦ πρὸς ἐθνικὴν καὶ ἐθνικοῦ πρὸς πιστήν; τοῦτο
οὐκ ἂν εἴποιμι. οὐ γὰρ δύναται τὸ χάρισμα τοῦ θεοῦ φθάνειν ἐπὶ τοὺς
ἐθνικούς· ἐὰν πιστεῦσῃ, ἐὰν σωθῇ, τότε ἀρχὴν λήψεται τοῦ χαρίσματος. 45

Χρῶνται δὲ τῷ ῥητῷ τούτῳ καὶ οἱ ἀπὸ Μαρκίωνος, καὶ ἀνασθητός κωλύουσι
τὸν γάμον, λέγοντες τὴν ἀγνείαν πρόσταγμα εἶναι τοῦ ἄλλου θεοῦ ὃν ἀνέ-
πλασαν παρὰ τὸν δημιουργόν. πλὴν ἐκ τοῦ ῥητοῦ ἔστιν αὐτοὺς συμβιβάζειν
ὅτι κακῶς κωλύουσι τὸν γάμον, κακῶς καὶ διαιροῦσι τὴν θεότητα. εἰ γὰρ
χάρισμα ἔστι τ(ῷ) μὲν οὕτως τ(ῷ) δὲ οὕτως, χάρισμα ἔστι καὶ ὁ γάμος· εἰ 50
χάρισμα καὶ ὁ γάμος, κακῶς κωλύεται τὸ χάρισμα ὁ γάμος· εἰ ὁ μὲν οὕτως ὁ
δὲ οὕτως ἀπὸ θεοῦ, δηλονότι εἰς θεὸς ὁ δεδωκὼς τὴν ἀγνείαν καὶ ὁ δεδωκὼς τὸν
γάμον, καὶ εἰς ὁ τοῦ νόμου καὶ τοῦ εὐαγγελίου θεός ἔστιν, ὃν κατήγγειλαν
πρότερον μὲν οἱ προφῆται ἵσπερον δὲ Χριστὸς Ἰησοῦς.

§ XXXV.

vii 8-12 [Λέγω δὲ τοῖς ἀγάμοις καὶ ταῖς χήραις, καλὸν αὐτοῖς ἐὰν μείνωσιν
ὡς ἀγῶ· εἰ δὲ οὐκ ἐγκρατεύονται, γαμησάτωσαν· κρεῖττον γάρ ἐστι γαμῆσαι
ἢ πυροῦσθαι. τοῖς δὲ γεγαμηκόσι παραγγέλλω, οὐκ ἐγὼ ἀλλ' ὁ κύριος,
γυναῖκα ἀπὸ ἀνδρὸς μὴ χωρισθῆναι—ἐὰν δὲ καὶ χωρισθῇ, μενέτω ἀγαμος ἢ τῷ
ἀνδρὶ καταλλαγῆτω—καὶ ἀνδρα γυναῖκα μὴ ἀφιέναι. τοῖς δὲ λοιποῖς λέγω ἐγώ,
οὐχ ὁ κύριος.]

[᾿Ωριγένους]

Τινὲς τῶν καθ' ἡμᾶς ὑπὲρ αὐτῶν γέγραπται διδάσκουσι· καὶ οἰόμενοι τι ποιεῖν, 128
δέον προτρέπειν ἐπὶ μονογαμίᾳ μετὰ τοῦ μὴ βρόχον ἐπιτιθέσθαι τοῖς μὴ
δυναμένοις, τοῦτο μὲν οὐ ποιοῦσιν, ἀνάγκην δὲ ἐπιτιθέασιν καὶ θέλουσι μὴ
συνάγειν τοὺς διγάμους μηδὲ κοινωνεῖν αὐτοῖς ὡς παραβεβηκόσιν, οὐκ αἰ- 5
δούμενοι οὐδὲ τὰς τοῦ ἀποστόλου φωνάς. ὁ γὰρ λέγων τοῖς ἀγάμοις καὶ
ταῖς χήραις, εἰ οὐκ ἐγκρατεύονται γαμησάτωσαν, ἀντικρὺς ἐπέτρεψεν μετὰ τὸν
πρῶτον γάμον μετὰ τὸ χρηεῖσθαι γυναῖκα γαμῆσαι, μετὰ τοῦ λοιδορῆσαι
τὸν γαμούντα, μετὰ τοῦ λοιδορῆσαι τὴν γαμουμένην· εἶπεν γὰρ Εἰ οὐκ 10
ἐγκρατεύονται, γαμησάτωσαν· ὅρα γὰρ εἰ μὴ ἡδὴ κατηγορία ἐστὶ τὸ μὴ 10
ἐγκρατεῦσθαι, οἷον ἔστι λέγεσθαι ἀνθρώποις χριστιανοῖς Κάλλιον γαμῆσαι ἢ
πυροῦσθαι, πύρωσιν ὀνομάσαντος αὐτοῦ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς σαρκὸς μὴ σβεννυ-
μένην(ν) ὑπὸ τοῦ λόγου ἀλλὰ κρατοῦσαν τῆς ψυχῆς τοῦ ἀμαρτωλοῦ.

42. 1 Cor. xiv 33 XXXV 2. 1 Cor. iv 6 3. 1 Cor. vii 35 12. 1 Io. ii 16, cf. Gal. v 16 al.

XXXV 2 ff. Mr Turner suggests that this is perhaps a reference to Tertullian
De Monogamia.

41. τούτῳ MS : τούτων Turner 50. τῷ μὲν . . . τῷ δὲ Armitage Robinson : τὸ μὲν
. . . τὸ δὲ MS 52. δηλονότι MS XXXV. καλὸν αὐτοῖς : + ἔστιν MS in lemmate
sed uide infra l. 31 8. τὸ Armitage Robinson : τοῦ MS 13. σβεννυμένης
MS per incur.

Ἡμεῖς οὖν διδαχθέντες ὑπὸ τοῦ ἀποστόλου οὐ κωλύομεν τὴν διγαμίαν,
 15 συγκρίσει γὰρ πυρώσεως αἰρετωτέρα διγαμία· ὅταν δὲ κακοῖς συγκρινόμενον
 κρεῖττον εἶναι τι νομίζεται, ἐκεῖνο ἀντικρυς οὐκ ἔστι καλόν. οὐκ ἔστιν σω-
 φροσύνη ὁ δεύτερος γάμος· οὐκ ἔστιν κατὰ φύσιν Ἀδὰμ τῷ πρωτοπλάστῳ
 οὐ γὰρ δύναται τῇ δευτέρᾳ λέγεσθαι γυναικὶ τοῦτο νῦν ὁστοῦν ἐκ τῶν ὁστών
 20 μοῦ καὶ σὰρξ ἐκ τῆς σαρκὸς μοῦ. ἔσχεν Ἀβραὰμ καὶ τὴν Ἀγαρ, γέγονεν καὶ
 μετὰ τῆς Χεττούρας· ὅτε δὲ ἐτελεύτα, οὐδεμία ἐτέθη σὺν αὐτῷ ἄλλ' ἡ φύσει
 γυνή· Ἀβραὰμ γὰρ καὶ Σάρρα ἦν ἐν τῷ μνημείῳ. καὶ Ἰακώβ δέ, τει καὶ ἔσχεν
 μετὰ Ῥαχὴλ καὶ μετὰ Λίας† γεγένηται καὶ μετὰ τῶν παιδισκῶν, ἄλλ' ἐν τῷ
 μνημείῳ μόνη Λία ἐγένετο σὺν αὐτῷ.

† Μετὰ τοῦ τῆς τῶν πατέρων ἔσεσθαι οἰκονομίας μυστικῆς·† οὐ δῆπου δὲ
 25 καὶ νῦν ὁ λαμβάνων δευτέραν λέγει ὅτι Τελὼ οἰκονομίαν μυστικὴν. ἐλεύσεται
 γὰρ ὁ Παῦλος λέγων λέγετέ μοι οἱ τὸν νόμον ἀναγινώσκοντες, τὸν νόμον οὐκ
 ἀκούετε; γέγραπται γάρ Ὁ δεῖνα δῶο γίοις ἔσχεν, καὶ τὰ ἐξῆς· οὐ μέλλει καὶ
 ἐπ' αὐτοῦ λέγεσθαι Ἄτινά ἐστιν ἀλληγορούμενα, καὶ αἴται γάρ εἰς δῶο διαθήκαι·
 ταῦτα γὰρ τυπικῶς συνέβαιναν ἐκείνοις, ἐγράφη δὲ δι' ἡμᾶς εἰς οὐκ τὰ τέλη τῶν
 30 αἰώνων κατήντηκεν.

Λέγω δὲ ταῖς χήραις καὶ τοῖς ἀγάμοις, καλὸν αὐτοῖς ἔαν μείνωσιν ὡς
 κἀγώ. τοῦτο δὲ δεύτερον καλὸν ἔστιν· ἔστι γὰρ πρῶτον τούτου ἄλλο
 καλόν· καλὸν ἀνθρώπῳ γυναικὸς μὴ ἀπτεσθαι. ποῖον δεύτερον καλόν; καλὸν
 αὐτοῖς ἔαν μείνωσιν ὡς κἀγώ· εἰ δὲ οὐκ ἐγκρατεύονται, γαμησάτωσαν· κρεῖττον
 35 γὰρ ἔστι γαμῆσαι ἢ πυροῦσθαι. διὰ τοῦτο οἱ ἐν γάμοις πρῶτοι ὄντες καὶ
 μηδέπω πεπειραμένοι δευτέρων ἀσκέειωσαν τὴν ἀγνείαν, ἵνα ἔαν γένηταί τι
 ἀνθρώπινον μὴ ἀνάσκητοι καταληφθέντες ἀσχημονήσωσιν. κρεῖττον οὖν
 τὸ γαμῆσαι δεύτερον γάμον, οὐ γὰρ τὸν πρῶτον λέγει ἐνθάδε ὡς δηλὸν ἔστιν
 ἐκ τῆς λέξεως τῆς πυροῦσθαι.

Ἐντεῦθεν εἰς ἐτέραν μεταβαίνει νομοθεσίαν· τοῖς δὲ γεγαμηκόσι
 128 παραγγέλλω, οὐκ ἐγὼ ἄλλ' ὁ κύριος· ἡ νομοθεσία ἡ πρὸς τοὺς γεγαμηκότας
 οὐκ ἀπ' ἐμοῦ ἔστιν, ἀλλ' ἀπὸ τοῦ κυρίου. ἅμα δὲ τηρεῖ ἀναγκαῖον παρατήρημα,
 ὅτι γεγαμηκότας ὠνόμασεν ὅταν ἀμφότεροι ὦσι πιστοὶ καὶ ὁ ἀνὴρ καὶ ἡ
 γυνή. ὁ(τ)ι δὲ τοὺς ἄλλους ὅσοι ἐτεροζυγοῦσιν οὐκ ὠνόμασεν ἐν γεγαμηκόσιν,
 45 δηλὸν ἐκ τοῦ ἐπιφέρειν αὐτὸν τοῖς δὲ λοιποῖς λέγω ἐγώ, οὐχ ὁ κύριος.
 οὐκ οὖν οἱ λοιποὶ οὐκ εἰσὶ γεγαμηκότες; οὐ γὰρ μετρεῖ αὐτοὺς γεγαμηκότας·
 οὐ γὰρ ἐπὶ τούτων ἀρμόζεται γυνὴ ἀνδρὶ παρὰ θεοῦ· ἐπὶ δὲ τῶν πιστῶν, ὅτε

18. Gen. ii 23 26 f. Gal. iv 21-2 28 f. Gal. iv 24 29 f. 1 Cor. x 11
 33. vii 1 supra 44, 58. 2 Cor. vi 14

21. ἦσαν Turner: ἦν MS fortasse recte 21-22. ἔσχεν μετὰ Λίαν Ῥαχὴλ καὶ γεγένη-
 ται καὶ μετὰ τῶν παιδισκῶν Turner: ἔσχεν μετὰ Λίαν Ῥαχὴλ, καὶ μετὰ Ῥαχὴλ γεγένηται
 κ.τ.λ. Swete: ἔσχεν Ῥαχὴλ καὶ μετὰ Λίας γεγένηται κ.τ.λ. A. Nairne: fortasse ἔσχεν
 μὲν καὶ Ῥαχὴλ μετὰ Λίας, γεγένηται καὶ κ.τ.λ. 24. Deest aliquid ut uidetur:
 fortasse Μη ταῦτ' οὖν φῆς. . . μυστικῆς; cf. XXXVII 5. A. Nairne 42. fors. τῇρ
 Turner 44. ὅσοι MS: ὅτι Turner 45. in lemmate ἐγὼ λέγω MS
 46. οὐκ οὖν scripsi: οὐκ οὖν MS

ἀμφότεροι κοινωνοῦσι καὶ εὐχῶν καὶ παιδοποιίας ἁγίας καὶ πάντων ὧν
χριστιανούς κοινωνεῖν δεῖ, λέγει ὅτι ὁ γάμος οὐκ ἀλλότριός ἐστι θεοῦ.

Παραγγέλλω οὖν, οὐκ ἐγὼ ἀλλ' ὁ κύριος, γυναῖκα ἀπὸ ἀνδρὸς μὴ χωρίζεσθαι. 50
τὸ μὲν προηγούμενον τοῦτο ἐστίν, συζυγίαν φθάσασαν δεδέσθαι μὴ λυθῆναι.

Ἐὰν δὲ καὶ χωρισθῇ· πολλὰ γὰρ ἂν γένοιτο αἷτια τοῦ καὶ χωρισθῆναι· οἶον
πορνεία ἐὰν γέν(η)τ(αι) τῇ γυναικί, ἁμαρτία ἐστὶ κατέχειν τὴν πεπορνεύκυαν
γυναῖκα. ἐὰν οὖν καὶ χωρισθῇ καὶ γέν(η)τ(αί) τι (αἷτι)ον χωρισμοῦ, μενέτω
ἁγάμος ἢ τῷ ἀνδρὶ καταλλαγῇτω. ὁμοίως δὲ καὶ ἄνδρα θέλω τοιοῦτον εἶναι, 55
ἵνα μὴ ἀφίῃ γυναῖκα.

Τοῖς δὲ λοιποῖς λέγω ἐγώ, οὐχ ὁ κύριος. τοῖς μὲν γεγαμηκόσιν οὐκ ἐγὼ
νομοθετῶ, ἀλλ' ὁ κύριος· τοῖς δὲ μὴ γεγαμηκόσιν ἀλλ' ἑτεροζυγοῖσιν
ἀπίστοις οὐκ ἔχω νόμον δοῦναι ἀπὸ θεοῦ· οὐδὲ γὰρ ἄξιοί εἰσι νόμων θεοῦ·
ἀλλ' ἀκουέτωσαν ἡμῶν. καὶ χρῆσθαι εἰς τὸ νοηθῆναι τὰ κατὰ τὸν τόπον 60
γεγραμμένοις ἐν τῷ νόμῳ. οἱ νόμοι οἱ κατὰ Μωσέα οἱ μὲν θεοῦ εἰσιν,
οἱ δὲ Μωσέως. καὶ τοῦτο ἐπιστάμενος ὁ κύριος διαφορὰν νόμων θεοῦ καὶ
νόμων Μωσέως εἶπεν ἐπὶ μὲν τῶν ὑπὸ θεοῦ νενομοθετημένων Ὁ γὰρ θεὸς
εἶπεν Τίμα τὸν πατέρα καὶ τὴν μητέρα, ἐπὶ δὲ τῶν ὑπὸ Μωσέως Μωϋσῆς
διὰ τὴν σκληροκαρδίαν ἡμῶν ἐπέτρεψεν ἡμῖν ἀπολῦσαι τὰς γυναῖκας. τηρήσας 65
γούν τὰ τοῦ Βιβλίου τοῦ ἀποστασίου εὐρήσεις οὐκ ἐκ προστάγματος κυρίου
τὸν νόμον γεγραμμένον. Μωϋσῆς μὲν οὖν ὑπηρετῶν θεῷ νόμους ἔδωκεν
δευτέρους παρὰ τοὺς νόμους τοῦ θεοῦ· Παῦλος δὲ ὑπηρετῶν τῷ εὐαγγελίῳ
νόμους ἔδωκεν δευτέρους τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς μετὰ τοὺς νόμους τοὺς ἀπὸ
θεοῦ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ. καὶ καλὸν ἐστίν ἀκούειν νόμων ἀπὸ κυρίου 120
ἢ ἀκούειν νόμων Παύλου τοῦ ἀποστόλου. κἂν γὰρ ἅγιος ᾖ, ἀλλὰ πολλῷ 71
ὑποδεεστέρους ἔχει νόμους τῶν νόμων τοῦ κυρίου.

§ XXXVI.

vii 14 [Ἡγίασται γὰρ ὁ ἀνὴρ ὁ ἄπιστος ἐν τῇ γυναικί, καὶ ἡγίασται ἡ
γυνὴ ἡ ἄπιστος ἐν τῷ ἀδελφῷ.]

[Ὡριγένους]

Ὡς κρᾶσίς τις γίνεται τῶν δύο, ἀνδρὸς καὶ γυναικός, εἰς σάρκα μίαν ὥσπερ 133
οἶνον καὶ ὕδατος· καὶ ὥσπερ μεταδίδωσιν ὁ πιστὸς ἁγιασμοῦ τῇ ἐθνικῇ γαμετῇ,
ἢ τὸ ἐναντίον ἢ πιστῇ τῷ ἀπίστῳ ἀνδρὶ, οὕτω καὶ ὁ ἄπιστος μεταδίδωσι
μολυσμοῦ τῇ πιστῇ γυναικί ἢ τῷ πιστῷ ἀνδρὶ ἢ ἄπιστος γυνή. διὰ τί γὰρ 5
φησὶν Ἡγίασται ἡ ἄπιστος ἢ ὁ ἄπιστος τ(ῷ) λαμβάνειν τι ἀπὸ τοῦ πιστοῦ
ἢ ἀπὸ τῆς πιστῆς, καὶ οὐχὶ βεβηλοῦται τ(ῷ) λαμβάνειν τι ἀπὸ τοῦ ἀπίστου

51. 1 Cor. vii 27 63. Matt. xv 4 (Ex. xx 12) 64. Matt. xix 8
66. Matt. xix 7 (Deut. xxiv 1, 3) XXXVI 2. Gen. ii 24

53. γένηται scripsi : γένοιτο MS 54. γένηται τι αἷτιον scripsi : γένοιτό τι ὧν MS
66. τὰς τοῦ MS per incur. 70. leg. fortasse κάλλιόν 71. ἦν MS : ἦ corr. m. p.
XXXVI 6, 7. τῷ scripsi : τὸ MS

μέρους; ἕκαστος γὰρ ἐκ τοῦ περισσεύματος τῆς καρδίας διαλεγόμενος τῷ ἑτέρῳ
ἢ μεταδίδωσιν ἢ μεταλαμβάνει, καὶ τῷ χρόνῳ πάντως νικᾷ τὸ ἕτερον. καὶ
10 τίς χρεία, φησί, τοιούτου ἀγῶνός τε καὶ κινδύνου; ἢ γὰρ ἐπιτεύξεται ἢ
ἀποτεύξεται, καὶ ἥτοι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ προσαπολέσει ἢ πολλὰ καμὼν μόγις
κερδήσας δυνήσεται. διὰ τοῦτο καλὸν ἐστὶ πρὶν προληφθῆναι ἄνθρωπον
ἐπιμελῶς οὐ μόνον τοῦτο ἀλλὰ καὶ τὸ μέλλον σκοπεῖν, καὶ σκοπήσαντα ἢ
μὴ γαμεῖν ἢ γαμοῦντα ἐν κυρίῳ γαμεῖν. γυνὴ γὰρ δέδεται ἐφ' ὅσον χρόνον ζῇ
15 ὁ ἀνὴρ· ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ, ἐλεγθέρα ἐστὶν ᾧ θέλει γαμηθῆναι, μόνον ἐν
κυρίῳ. οὐκ ἀκούομεν τοῦ μόνον ἐν κυρίῳ, ἀλλὰ τὸ ἐλεγθέρα ἐστὶν ᾧ θέλει
γαμηθῆναι ἀναγινώσκωμεν, οὐκέτι δὲ συνετάξαμεν τὸ μόνον ἐν κυρίῳ. καίτοι
γε ἡκεῖ ὅτε εἶπεν μόνον ἐν κυρίῳ, πάλιν ἀνέκρουσεν τὸν λόγον εἰπὼν
μακαριωτέρα δέ ἐστιν ἐὰν οὕτως μεῖνῃ, κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην. τὸ οὖν εὐφη-
20 μότερον εἰπὼν ὁ ἀπόστολος, τὸ ἁγιάζεται γάρ, ἀφῆκεν ἡμῖν τὸ ἄλλο νοεῖν.

§ XXXVII.

vii 18–20 [περιτετμημένος τις ἐκλήθη; μὴ ἐπισπάσθω ἐν ἀκροβυστίᾳ
τις ἐκλήθη; μὴ περιτεμενέσθω. ἢ περιτομὴ οὐδὲν ἐστὶ καὶ ἡ ἀκροβυστία
οὐδὲν ἐστίν, ἀλλὰ τήρησις ἐντολῶν θεοῦ. ἕκαστος ἐν τῇ κλήσει ἢ ἐκλήθη
ἐν ταύτῃ μενέτω.]

[᾽Ωριγένους]

137 Δόξει ἀκαίρως παραβεβληκέναι τῷ περὶ γάμου καὶ ἀγγελίας λόγῳ, μηδεμιᾶς
ζητήσεως γενομένης περὶ τοῦ μὴ δεῖν τοὺς ἐκ περιτομῆς πιστεύοντας
ἐπισπάσθαι καὶ πάλιν τοὺς ἐν ἀκροβυστίᾳ περιτέμνεσθαι, καὶ τὸ περὶ
5 τοῦ δοῦλος ἐκλήθη; μὴ σοι μελέτω, καὶ τὰ ἐξῆς. μὴ ποτ' οὖν παράδειγμα
ἔλαβεν τὴν δουλείαν καὶ τὴν ἐλευθερίαν τῶν γεγαμηκότων καὶ ἀγάμων,
περιτετμημένων μὲν καλῶν τὸν ἀποβεβληκότα τὴν γυναῖκα ἀπερίτμητον
δὲ τὸν γεγαμηκότα; ὥς γὰρ ἔσονται οἱ δύο εἰς σὰρκα μίαν καὶ εἰςὶ μία σὰρξ
ἡ γυνὴ καὶ ὁ ἀνὴρ, ἀποβέβληκε δὲ τὰ τῆς σαρκὸς ὁ περιτετμημένος, οὕτως
10 ὁ ἀποβαλὼν τὴν γυναῖκα καὶ οἰονεῖ περιτέμνηται τὴν σάρκα ἑαυτοῦ· οὕτω
καὶ δοῦλον καλεῖ· ἐπ(ε)ὶ γάρ φησι καὶ ἐν ἄλλοις οὐ δεδούλωται ὁ ἀδελφός
ἢ ἡ ἀδελφὴ ἐν τοῖς τοιοῦτοις, ὥς δούλων ὄντων τῶν γεγαμηκότων, διὰ τοῦτο
καὶ ἐνθάδε δοῦλον ὀνομάζει τὸν μετὰ τὸν γάμον κεκλημένον, ἐλευθερον δὲ
τὸν ἄγαμον.

138 Λέγεται οὖν ὡς περὶ περιτομῆς καὶ περὶ δούλων τὰ εἰρημένα εἰς τὸν
16 τόπον. πλὴν οὐκ ἄτοπόν ἐστι τῷ ῥητῷ χρῆσασθαι ποτε πρὸς τοὺς οἰομένους
μετὰ τὴν πίστιν δεῖν περιτέμνεσθαι ἐξ εὐλαβείας, εὐλαβείας δὲ τῆς οὐ κατ'
ἐπίγνωσιν, διὰ τὰ ἀναγεγραμμένα ἐν τῇ παλαιᾷ διαθήκῃ περὶ περιτομῆς.
πάλιν οὐ καλὸν ἐστὶ διὰ τινος τοὺς ἐκ περιτομῆς πιστεύοντας (καὶ) οἰομένους

8. Matt. xii 34

14 f. 1 Cor. vii 39

19. 1 Cor. vii 40

XXXVII 5 ff.

1 Cor. vii 21

8. Gen. ii 24

11. 1 Cor. vii 15

17–18. Rom. x 2

16. οὐκ ἀκούομεν: praem. καίτοι γε ἡκεῖ MS, sed punctis superscriptis notavit

17. τό scripsi: τοῦ MS

20. ἁγιάζεται: leg. fortasse Ἁγίασται XXXVII

11. ἐπὶ MS per incur.

19. οἰομένους MS: καὶ οἰομένους Swete

αἰσχύνην φέρειν· αὐτοῖς τὴν περιτομὴν, καὶ βουλομένο(ν)ς ἀκροβυστίαν 20
 περισπᾶσθαι, χρῆσθαι ῥήτῳ τῷ λέγοντι Περιτετμημένος τις ἐκλήθη; μὴ
 ἐπισπᾶσθω; καὶ ἔχει γε λόγον λέγειν πρὸς τοὺς τοιοῦτους, ὅτι κατ' αὐτὸ ἡ
 περιτομὴ πρᾶγμα ἀδιάφορόν ἐστιν. οὔτε οὖν περὶ περιτομῆς νῦν ἐστιν οὔτε περὶ
 ἀκροβυστίας, ἀλλὰ περὶ τοῦ ἀγάμου καὶ τοῦ γεγαμηκότος· Περιτετμημένος
 τις ἐκλήθη; μὴ ἐπισπᾶσθω· ὥσπερ ἔλεγεν Μὴ ἐπισπᾶσθω γυναῖκα· ἤδη 25
 περιτετμήθη· ἀπέβαλεν γυναῖκα, μὴ γαμείτω ἄλλην· Ἐν ἀκροβυστίᾳ ἐκλήθη
 τις; μὴ περιτεμένεσθω· οἶον· Ἐν γάμῳ ἐκλήθη; μὴ ἀπόβαλέ σου τὴν γυναῖκα.
 Ἡ περιτομὴ οὐδὲν ἐστὶ, καὶ ἡ ἀκροβυστία οὐδὲν ἐστὶν. ἐπεὶ τινὲς οἰοῦνται
 τὸν ἄγαμον πλεόν τι ἔχειν κατὰ τοῦτο τοῦ γεγαμηκότος, τὸν δὲ γεγαμηκότα
 ἥττον τι ἔχειν παρ' αὐτὸ τὸ γεγαμηκέναι τοῦ ἀγάμου, θέλομεν, φησί, διδάξαι 30
 ὅτι τῷ ἰδίῳ λόγῳ ἡ ἀγαμία ἀδιάφορόν ἐστιν καὶ τῷ ἰδίῳ λόγῳ ὁ γάμος
 ἀδιάφορο(ν) ἐστίν. δύναται γὰρ καὶ ὁ ἄγαμος ὢν καὶ ἀληθῶς καθαρεύων
 ἀπὸ πάσης μίξεως, ἄλλως δὲ κακῶς βιούς, μὴ ὠφελεῖσθαι ἀπὸ τῆς ἀγαμίας·
 δύναται δέ τις καὶ ἐν γάμῳ ὢν καὶ τὰ τοῦ γάμου πράττων τάξει δὲ καὶ καιρῷ
 αὐτὰ ποιῶν, τὴν ἄλλην πολιτείαν σώζων, μὴ ἐλάττων εἶναι τοῦ ἀγάμου. ὅτι 35
 γὰρ ἀδιάφορόν ἐστιν ἡ ἀγαμία καὶ αὕτη ἡ καθαρότης, οὕτως ἀποδείξ(ο)μεν.
 εἰ μὲν μόνοι οἱ ἀπὸ τῆς ἐκκλησίας ἤσκουν τὴν ἀγαμίαν, ἣν ἂν εἰπεῖν ὅτι ἡ
 ἀγαμία τῷ ἰδίῳ λόγῳ καθαρὸν τι καὶ θεῖον πρᾶγμα ἐστίν· νῦν δὲ ἐστὶν εὐρεῖν
 καὶ μοχθηρὰ προθεθεῖ ἀγάμους. οἱ γοῦν ἀπὸ Μαρκίωνος ἀσκοῦσι καὶ αὐτοὶ
 τὴν ἀγαμίαν καὶ τὴν καθαρότητα, ἀλλ' οὐχ ὡς οἱ ἐκκλησιαστικοί· οὗτοι γὰρ 40
 ἵνα ἀρέσωσι τῷ κτίσαντι τὸν κόσμον θεῷ, ἐκείνοι δὲ ἵνα μὴ συνεργήσωσι τῷ
 τοῦ κόσμου θεῷ. κοσμεῖται δὲ ἡ ἀγαμία ἐκκλησιαστικῷ βίῳ καὶ λόγῳ,
 γινώσκει καθαρὰ καὶ ἀληθεῖα. οὕτω καὶ ὁ ἄγαμος ἀδιάφορός ἐστι τῷ ἰδίῳ λόγῳ·
 ἐστὶν δὲ καὶ ἐν γάμῳ ὄντα ἀνεγκλήτως εἶναι, καθὰ καὶ προαποδεδώκαμεν. 139
 ἡ περιτομὴ οὖν οὐδὲν ἐστὶ καὶ ἡ ἀκροβυστία οὐδὲν ἐστὶ, καὶ κατὰ τὸ ῥητὸν 45
 καὶ κατὰ τὰ προκείμενα. ἀλλὰ τί ἐστὶ τὸ σῶζον; Τήρησις ἐντολῶν θεοῦ.
 πᾶς γὰρ ὃς ἐὰν μίαν τῶν ἐντολῶν τούτων λύσῃ τῶν ἐλαχίστων καὶ διδάξει οὕτως
 τοὺς ἀνθρώπους, οὐκ εἶπεν Οὐκ εἰσελεύσεται εἰς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν
 ἀλλ' ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν. εἰ δὲ ὁ λύσας μίαν
 τῶν ἐντολῶν τῶν ἐλαχίστων ἐλάχιστος κληθήσεται ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν, 50
 ὁ δύο λύσας ἐντολὰς ποῦ εὐρεθήσεται; ἕκαστος οὖν ἐν τῇ κλήσει ἢ ἐκλήθη, ἐν
 ταύτῃ μενέτω. ἐκλήθη ἐν γάμῳ; μὴ ζήλου τὸν (ᾧ)γαμον. ἐκλήθη ἀγα-
 μος; μὴ πάντως ἐπισπῶ, εἰ δύνασαι καθαρώτερον ζῆν.

§ XXXVIII.

vii 21–24 [Δοῦλος ἐκλήθη; μὴ σοι μελέτω· ἀλλ' εἰ καὶ δύνασαι ἐλεύθερος
 γενέσθαι, μᾶλλον χρῆσαι. ὁ γὰρ ἐν κυρίῳ κληθεὶς δοῦλος ἀπελεύθερος κυρίου
 ἐστίν· ὁμοίως καὶ ὁ ἐλεύθερος κληθεὶς δοῦλός ἐστι Χριστοῦ. τιμῆς

41. Cf. 1 Cor. vii 32 47 ff. Matt. v 19

20. βουλομένο(ν) MS 31. ἀδιάφορον...ἀδιάφορος MS: leg. ἀδιάφορον...ἀδιά-
 φορον (ut infra) aut ἀδιάφορος...ἀδιάφορος 36. αὐτῇ MS: leg. fortasse αὕτη
 ἀποδείξωμεν MS: ἀποδείξομεν corr. s. l. 52. ἄγαμον Armitage Robinson: γάμον MS

ἡγοράσθητε· μὴ γίνεσθε δούλοι ἀνθρώπων. ἕκαστος ἐν ᾧ ἐκλήθη, ἀδελφοί, ἐν τούτῳ μενέτω παρὰ θεῶ.]

[Ὁριγένους]

Δούλον ὠνόμασεν ἀναγκαίως τὸν γεγαμηκότα· δούλος γὰρ τῆς γυναικὸς ὁ ἀνὴρ, μὴ ἔχων ἐξουσίαν τοῦ ἰδίου σώματος, καὶ τοῦ ἀνδρὸς ἡ γυνή· οὐκ ἐξουσιάζει γὰρ τοῦ ἰδίου σώματος ἀλλ' ὁ ἀνὴρ. δούλος οὖν ἐκλήθη; μὴ σοι μελέτω· 5 ἀλλ' εἰ καὶ δύνασαι ἐλεύθερος γενέσθαι, μᾶλλον χρῆσαι· τοῦτ' ἔστιν, εἰ μὴ παρανομεῖς κατὰ τὸν λόγον, δύνασαι ἐλεύθερος εἶναι· πῶς; ἐκ κυμώωνος ἵνα σχολάσῃ τῇ προσεσχῇ μετὰ πάσης ὁμονοίας.

Ὁ γὰρ ἐν κυρίῳ κληθεὶς δούλος ἀπελεύθερος κυρίου ἐστίν· οἶόν· Ἐκλήθη δούλος; τοῦτο ἴσθι ὅτι οὐ μόνον οὐκ εἶ δούλος, ἀλλὰ καὶ ἔχεις τι ἐλευθερίας 10 διὰ τὸν κύριον. ὁ γὰρ ἀπελεύθερος οὔτε καθαρῶς ἐλεύθερός ἐστιν οὐδὲ ἔτι δούλος, ὡς εἶναι τὸν μὲν καθαρὸν πάντῃ ἐλεύθερον τὸν δὲ ἐν γάμῳ δούλον· ὅταν δὲ ἐν κυρίῳ ᾗ δούλος, τότε λέγομεν ὅτι ἀπελεύθερος κυρίου ἐστίν. ὁ δὲ ἐλεύθερος κληθεὶς δουλός ἐστιν οὐ γυναικός, ἀλλὰ τοῦ λόγου τοῦ θεοῦ.

15 Τιμῆς ἡγοράσθητε· μὴ γίνεσθε δούλοι ἀνθρώπων. ὅση δύναμις νοήσατε τὸν ἐξαγοράσαντα ἡμᾶς τὸν λόγον τοῦ θεοῦ· τὸ αἶμα τὸ ἐκχρῆν ὑπὲρ ἡμῶν ἐξευμενίσωμεν. Ἐλέγομεν ἐν τῷ λόγῳ τῷ περὶ ἀγάμων καὶ γεγαμηκῶτων ὅτι ἐπιτείνει καὶ ἀνίησι τὸν λόγον. οὕτως καὶ ἐνθάδε πεποιήκεν εἰπὼν Μὴ γίνεσθε δούλοι ἀνθρώπων· οἰονεὶ γὰρ ἐπιτείνει καὶ σφοδρότερον ποιεῖ τὸν 20 λόγον, προτρεπόμενος τοὺς κατὰ τὸ δυνατὸν οἴους τε καθαρεύειν καὶ καθαρεύειν ἕκαστον ἐν τῇ κλήσει ἢ ἐκλήθη.

Ἰστέον δὲ ὡς οἱ λοιποὶ ἐρμηνευταὶ περὶ ἀκροβυστίας καὶ περιτομῆς κατὰ τὸ ῥῆτὸν ἐκδεδώκασι τὴν ἔννοιαν· συνήθως γάρ, φασίν, ἀπὸ τοῦ προκειμένου εἰς ἕτερα μεταβαίνει, πᾶσι νομοθετῶν τὰ κατάλληλα.

§ XXXIX.

vii 25 [Περὶ δὲ τῶν παρθένων ἐπιταγὴν κυρίου οὐκ ἔχω, γνώμην δὲ δίδωμι ὡς ἡλεημένος ὑπὸ κυρίου πιστὸς εἶναι.]

[Ὁριγένους]

Τῶν ἐντολῶν αἱ μὲν εἰσὶν ἐπιτεταγμέναι, αἱ δὲ οὐκ ἐπιτεταγμέναι ἀλλ' αὐτεξούσιοι καὶ τῇ προαιρέσει ἐπιτετραμμέναι ὑπὸ τοῦ θεοῦ. αἱ μὲν γὰρ αὐτῶν ὧν οὐκ ἔστιν ἄνευ σωθῆναι, αὐταὶ εἰσιν αἱ προστεταγμέναι· αἱ δὲ 5 μείζονες τῶν προστεταγμένων, ὅς κ' ἂν μὴ ποιήσωμεν σωζόμεθα, οὐκ εἰσὶν ἐπιτάγματα τοῦ θεοῦ. ἀκουε γάρ, φησὶν, τοῦ εὐαγγελίου Ἰησοῦ Χριστοῦ

XXXVIII 3. 1 Cor. vii 4 6. 1 Cor. vii 5 16. Cf. Gal. iii 13 16. Cf. Lc. xxii 20, Matt. xxvi 28, Mc. xiv 24 17-18. Cf. ad 1 Cor. vii 1-4, 5-6 supra

XXXVIII 17. For *ἐξευμενίζω* cf. *Contra Celsum* viii 64 (ed. Koetschau, p. 280) where it is applied to God.

XXXVIII 9. *τί MS per incur.* XXXIX 6. *suppl. fortasse ἡ καὶ ante 1. X. Swete*

διδάσκοντος ἐν αὐτῷ καὶ λέγοντος ὅταν ποιήσῃτε πάντα τὰ διατεταγμένα ὑμῖν, ὀφείλετε λέγειν δοῦλοι ἀρχεῖοι ἐσμεν, ὃ ὀφείλομεν ποιῆσαι πεποιήκαμεν. καὶ εἰ, ἐὰν ποιήσω πάντα τὰ διατεταγμένα, δοῦλός εἰμι ἀρχεῖος, πότε φεύξομαι τὸ εἶναι δοῦλος ἀρχεῖος; ἐὰν φιλοτιμ(ύ)τερος ὢν ἐπαναβαίνης ἀπὸ τῶν διατε- 10 ταγμένων· οἶον· Τὸ οὐ μοιχεύσεις ἐὰν τηρήσω καὶ τὸ μὴ ἐμβλέψαι γυναικὶ πρὸς τὸ ἐπιθυμῆσαι, ὃ ὀφείλον ποιῆσαι πεποιήκα. ἐὰν δὲ παρθένος μείνω, 148 οὐ κελευσθεὶς οὐδὲ διαταχθεὶς, οὐκέτι λέγω ἐπὶ τῷ τῆς παρθενίας κατορθώματι δοῦλοι ἀρχεῖοι ἐσμεν, ὃ ὀφείλομεν ποιῆσαι πεποιήκαμεν. οὕτως καὶ ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἐντολῶν, ἐὰν μὴ (κ)λέψω ἢ πλεονεκτῶ, ὀφείλομεν λέγειν 15 ἀρχεῖοι δοῦλοι ἐσμέν. ἐὰν δὲ πωλήσω πάντα τὰ ὑπάρχοντά μου καὶ δώσω πτωχοῖς, οὐκέτι λέγω Ἀρχεῖός εἰμι, ὃ ὀφείλον ποιῆσαι πεποιήκα. διὰ τοῦτο λέγει ὁ ἀπόστολος Περὶ δὲ τῶν παρθένων ἐπιταγὴν κυρίου οὐκ ἔχω, γνώμην δὲ δίδωμι ὡς ἡλεημένος ὑπὸ κυρίου πιστὸς εἶναι. ἐν γὰρ τῷ λέγειν τοῖς μαθη- ταῖς τὸν κύριον οὐ πάντες χωροῦσι τὸν λόγον ἀλλ' οἷς δέδοται καὶ ἐπιφέρει 20 ὁ ἀγνάμενος χωρεῖν χωρεῖται· οὐκ ἐπέταξεν, ἀλλ' αὐτεξούσιον εἶασεν. Γνώμην οὖν, φησὶν ὁ ἀπόστολος, δίδωμι, καὶ ἵνα παραστήσῃ ὅτι κύριος ἐν αὐτῷ λέγει εἶπεν ὡς ἡλεημένος ὑπὸ κυρίου πιστὸς εἶναι.

[vii 26] Νομίζω οὖν τοῦτο καλὸν ὑπάρχειν διὰ τὴν ἐνεστῶσαν ἀνάγκην, ὅτι καλὸν ἀνθρώπῳ τὸ οὕτως εἶναι. 25

Ἀνάγκην φησὶ τὴν ἐν τῷ σώματι διατριβήν, ὡς καὶ ἐτέρωθί φησι τὸ δὲ ἐπιμεῖναι τῇ σαρκὶ ἀναγκαϊότερον δι' ἡμᾶς. τετράκις δὲ ἐν τῷ τόπῳ τὸ καλὸν ὠνόμασεν ὁ ἀπόστολος· φησὶ γὰρ πρῶτον μὲν καλὸν ἀνθρώπῳ γυναικὸς μὴ ἀπτεσθαι· δεύτερον δὲ καλὸν αἰτοῖς ἐὰν μείνωσιν ὡς κἀγώ· τρίτον Νομίζω οὖν τοῦτο καλὸν ὑπάρχειν διὰ τὴν ἐνεστῶσαν ἀνάγκην· τέταρτον Καλὸν ἀνθρώπῳ 30 τὸ οὕτως εἶναι. ὁρᾷς, ὅσα περὶ ἀγνείας εἴρηται, ταῦτα μετὰ τοῦ καλοῦ ὠνόμασται· ὅσα δὲ περὶ τοῦ γάμου, μετὰ τοῦ μὴ ἁμαρτάνειν τὸν γαμουῦντα.

[vii 27] Δέδεσθαι γυναικί; μὴ ζῇται λύσιν. λελυσαὶ ἀπὸ γυναικός; μὴ ζῇται γυναῖκα.

Δι' ὅλου τοῦ λόγου, καθὰ εἴρηται, ἐπιτείνει καὶ ἀνίσχιν, ἵνα ὁ ἀκροατὴς 35 ἐν τῇ ἰδίᾳ ἐξουσίᾳ λαβὼν κρίνῃ εἴ τι δύναται καὶ ποῖα ἀσκήσει ἑαυτὸν ἐπιδοῦναι δυναθῇ. οὕτως οὖν καὶ ἐνθάδε ἀπέτρεψε μὲν τοῦ λύειν τὸν γάμον, προτρέπεται δὲ πάλιν καθαρεύειν. οὐκοῦν δεδεμένον μὲν εἶπεν τὸν ἄνδρα τὸν γεγαμηκότα· εἰ δὲ περιστάσις ἐστί τὸ δεδέσθαι, καὶ δεῖ φεύγειν τὰς παριστά- σεις ὅση δύναμις. καὶ τὸ δεδέσθαι γυναικὶ μὴ ζῇται λύειν, ὁ δὲ μὴ δεδεμένος 40 ὀφείλει φυλάττεσθαι ἵνα μὴ δεθῇ· ἀληθῶς γὰρ εὐρήσεις αὐτοὺς δεδεμένους τῷ φίλτρῳ τῷ γαμικῷ. οὐκ ἔξεστιν οὖν τὸν ἐν γάμῳ προληφθέντα ζητῆσαι ἄκαιρον ἐλευθερίαν, ἀλλὰ μένειν ἐν τῇ δουλείᾳ· καὶ εἰ λέλυται τις, μὴ ζητεῖν 147· γυναῖκα.

XXXIX 7 f. Lc. xvii 10 11. Matt. v 27 (Ex. xx 14, Deut. v 18) 11-12. Matt. v 28 16 f. Cf. Matt. xix 21 20. Matt. xix 11 21. Matt. xix 12 26. Phil. i 24 28. I Cor. vii 1 29. I Cor. vii 8 35. uide supra ad I Cor. vii 1-4, 5-6, 21-24

10. φιλοτιμώτερος MS 14. ὀφείλομεν corr. ut uid. 15. βλέπω ut uid. MS 20. ἐπιφέρει MS : leg. fortasse ἐπιφέρειν 35. διόλου MS

45. [vii 28 a] Ἐὰν δὲ καὶ γήμης, φησὶν, οὐχ ἡμαρτες. οὐκ εἶπεν Ἐὰν γαμήσης, καλόν· ἀλλ' Ἐὰν γήμης, οὐχ ἡμαρτες· τήρει τὴν διαφοράν. καὶ ἐὰν γήμη ἢ παρθένος, οὐχ ἡμαρτεν· οὐκ εἶπεν πάλιν Καλόν, ἀλλ' οὐχ ἡμαρτεν.
[vii 28 b] Θλίψιν δὲ τῇ σαρκὶ ἔξουσιν οἱ τοιοῦτοι.

Πῶς γὰρ οὐχ ἔξουσι θλίψιν ὅτε τὰ εἰρημένα πρὸς τὴν γυναῖκα ἔρχεται ἐπὶ
50 τὴν γεγαμημένην· Ἐν λύπαις τέζη τέκνα καὶ πρὸς τὸν ἄνδρα σογ ἢ ἀποστροφή σογ
καὶ αὐτός σογ κυριεύσει. τούτων δὲ πάντων ἐλευθέρᾳ ἐστὶν ἡ παρθένος, ἐλευ-
θερωθεῖσα ἀπὸ τῆς καθαρότητος, νυμφίον εὐλογίας περιμένουσα. πᾶς γάμος
ἐν σκότῳ γίνεται, διὸ μὴ κοίταις καὶ ἀσελγείαις· ὁ δὲ Χριστοῦ γάμος, ὅταν
ἀπολάβῃ αὐτοῦ τὴν ἐκκλησίαν, ἐν τῷ φωτὶ γίνεται. διὰ τί γὰρ μετὰ λαμ-
55 πῶν καὶ ἐλαίου διαρκούντος· εἰσέρχονται παρθένοι εἰς τὸν γάμον; διότι
εὐσχημοσύνης ἐστὶν ὁ γάμος ἐκεῖνος. ὁ σαρκὶ κολλώμενος ἐν σῶμά ἐστιν·
πνεύματι δὲ ὁ κολλώμενος ἐν πνεύματι ἐστίν. τί δὲ εὐσχημονέστερον· ψυχῆς
πνεύματι, κολλωμένης καὶ ἐνουμένης αὐτῷ, καὶ μηκέτι οὕσης ψυχῆς ἀλλὰ
γινομένης ὅπερ τὸ πνεῦμα; ἐπὶ γὰρ τοῦ γάμου εἴρηται ἔσονται οἱ δύο εἰς
60 σάρκα μίαν· ἐπὶ δὲ τοῦ ὁ κολλώμενος τῷ κυρίῳ ἔσται ἐν πνεῦμα.

§ XL.

ix 7-9 [Τίς στρατεύεται ἰδίοις ὀψωνίοις ποτέ; τίς φυτεύει ἀμπελῶνα καὶ
ἐκ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ οὐκ ἐσθίει; ἢ τίς ποιμαίνει ποίμνην καὶ ἐκ τοῦ γάλακτος
τῆς ποίμνης οὐκ ἐσθίει; Μὴ κατὰ ἄνθρωπον λαλῶ; ἢ οὐχὶ καὶ ὁ νόμος ταῦτα
λέγει; ἐν γὰρ τῷ Μωσέως νόμῳ γέγραπται Οὐ φιμώσεις βοῦν ἀλωῶντα.]

[Ὁριγένης]

- 167 Ὡς μὲν στρατιώτης θεοσεβῆς φησὶν ὁ ἀπόστολος τὸ Τίς στρατεύεται ἰδίοις
ὀψωνίοις ποτέ; ὡς δὲ θεοῦ γεώργιον πεπιστευμένος καὶ γεωργὸν τὴν ἐκκλησίαν
τὸ Τίς φυτεύει ἀμπελῶνα καὶ ἐκ τοῦ καρποῦ αὐτοῦ οὐκ ἐσθίει; ὡς δὲ μαθητῆς
5 τοῦ καλοῦ ποιμένος καὶ τεθεικότος τὴν ψυχὴν ὑπὲρ τῶν προβάτων τὸ Τίς ποιμαίνει
ποίμνην καὶ ἐκ τοῦ γάλακτος τῆς ποίμνης οὐκ ἐσθίει; καὶ ὡς μὲν στρατιώτης
διδάσκει καὶ ἡμᾶς στρατεύεσθαι λέγων Οὐδείς στρατεγόμενος ἐμπλέκεται ταῖς τοῦ
βίου πραγματείαις, ἵνα τῷ στρατολογήσαντι ἀρέσῃ· ὡς δὲ γεωργὸς διδάσκει καὶ ἡμᾶς
γεωργεῖν· ἐγὼ ἐφύγεσα, Ἀπολλῶς ἐπότισεν, ἀλλ' ὁ θεὸς ἠΐξανεν. περὶ δὲ ποιμένων
10 οἱ προφῆται ἡμᾶς ἐδίδαξαν, τῶν ἀγαθῶν τοὺς μισθοὺς διηγούμενοι καὶ τῶν
ἄλλως ποιμαίνοντων τὰς κολάσεις ἀπαγγέλλοντες.

Καὶ δόξει μὲν ὁ ἀπόστολος διὰ τούτων τῷ μὴ προσέχοντι τῇ γραφῇ ἐπι-
λελησθαι τοῦ προκειμένου· τὸ δὲ ἀληθὲς οὐχ οὕτως ἔχει, ἀλλ' ἔχεται τοῦ
λόγου. περὶ εἰδωλοθύτων πρόκειται αὐτῷ διδάσκειν, ἵνα κἂν γινώσκιν τις ἐπαγ-

50. Gen. iii 16 53. Rom. xiii 13 54. Cf. Matt. xxv 1 56-7. Cf. 1 Cor. vi
16-17 59. Gen. ii 24 60. 1 Cor. vi 17 XL 3. 1 Cor. iii 9 5. Io. x 15
7. 2 Tim. ii 4 9. 1 Cor. iii 6 10-11. Cf. Is. lvi 11; Hier. xxiii 4, xxv 34,
xxiii 12; Ezech. xxiv 2; Zeph. ii 6; Zech. x 3 al.

51. fors. ἐλευθερωθεῖσα, ἀπὸ τῆς καθαρότητος νυμφίον κ.τ.λ. Armitage Robinson
XL 8. ἀρέσει MS*: ἀρέση corr. s. l. 14. τίς MS per incur.

γελλόμενος φάσκη μὴ βλάβεσθαι ἀπὸ τῆς τῶν εἰδωλοθύτων χρήσεως αἰτία ¹⁵
 δὲ ἐτέροις βλάβης γίν(η)ται, ὀφείλει πεφροντικέσαι τοῦ πέλας, ἵνα μὴ τῇ
 προφάσει αὐτοῦ ἄλλοι ἀπολλύωνται. εἰς τοῦτο παραλαμβάνει τὰ παρα-
 δείγματα, καὶ λέγει Οὐ πάντως ἐάν τινος ἐξουσίαν ἔχωμεν, ὀφείλομεν κατα-
 χρᾶσθαι τῇ ἐξουσίᾳ. εἴτε γὰρ στρατιώτης ἐστίν, οὐ στρατεύεται ὥστε μηδὲν
 τοῖς ὀψωνίοις περιποιεῖν ἑαυτῷ· εἴτε γεωργός, οὐκ ἀρκεῖται τῷ μισθῷ ἀλλ' ²⁰
 ἐσθίει ἀπὸ τῆς σταφυλῆς· εἴτε ποιμὴν, πρὸς τῷ μισθῷ μεταλαμβάνει τοῦ
 γάλακτος. οὕτως καὶ γὰρ ὀφείλω, πρὸς ταῖς ἀποκειμέναις μοι ἐπαγγελίαις ἐκ
 τοῦ καλῶς ἐστρατεῦσθαι ἢ γεωργεῖν ἢ ποιμαίνειν, μεταλαμβάνειν ἐν τῷ κόσμῳ
 τούτῳ τῶν πρὸς τὰς χρεῖας ἀπὸ τῶν ὑπ' ἐμοὶ στρατιωτῶν, τῶν γεωργουμένων,
 τῶν ποιμαينوμένων. ἀλλ' ὅμως, εἰ καὶ ἐξουσίαν ἔχω τῶν πρὸς τὰς χρεῖας, ¹⁶⁸
 σκοπῶν τὸ τῆς οἰκοδομῆς τῶν ἀνθρώπων οὐ καταχρᾶμαι τῇ ἐξουσίᾳ, εὐλαβοῦ- ²⁶
 μένος ἐκκοπὴν τίνα δοῦναι τῷ ἐγγελίῳ τοῦ χριστοῦ, ἢ καὶ διδόναι πρόσφασιν τοῖς
 περιπατοῦσιν ἀτάκτως καὶ μὴδὲν ἐργαζομένοις ἀλλὰ καὶ περιεργαζομένοις. ὥστε
 οὖν ἐγὼ οὐ χρώμαι τῇ ἐξουσίᾳ ἢ ἔλαβον ἀπὸ τοῦ λόγου, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ
 ὑμεῖς οἱ φάσκοντες εἶναι σοφοὶ ὀφείλετε μὴ χρ(ῆ)σθαι τῇ ἐξουσίᾳ ἀλλὰ προνο- ³⁰
 εῖσθαι τῆς τῶν πέλας οἰκοδομῆς. Εἰ δὲ ἀμάρτυρός τιςιν ὁ λόγος εἶναι νομί-
 ζεται καὶ κατὰ λογισμὸν ἀνθρώπινον λέγεσθαι, ἀκουέτω τοῦ νόμου λέγοντος
 Οὐ φιμώσεις βοῇ ἀλλοφώντα καὶ τὰ ἐξῆς.

§ XLI.

ix 9-11 [Μὴ τῶν βοῶν μέλει τῷ θεῷ; ἢ δι' ἡμᾶς πάντως λέγει; δι' ἡμᾶς
 γὰρ ἐγράφη, ὅτι ὀφείλει ἐπ' ἐλπίδι ὁ ἀροτριῶν ἀροτριᾶν καὶ ὁ ἀλοῶν ἐπ'
 ἐλπίδι μετέχειν. Εἰ ἡμεῖς ὑμῖν τὰ πνευματικὰ ἐσπείραμεν, μέγα εἰ ἡμεῖς
 ὑμῶν τὰ σαρκικά θερίσομεν;]

[Ωριγένους]

Οὐκοῦν δι' ἡμᾶς τοὺς τὴν καινὴν διαθήκην παρεληφότας εἴρηται ταῦτα, καὶ ¹⁶⁹
 περὶ ἀνθρώπων γέγραπται, πνευματικῶς τοῦ ῥητοῦ νοουμένου κατὰ τὸν θεῖον ¹⁷⁰
 ἀπόστολον. τίς δὲ ὁ νοὺς; Ὅτι ὀφείλει ἐπ' ἐλπίδι ὁ ἀροτριῶν ἀροτριᾶν καὶ
 ὁ ἀλοῶν ἐπ' ἐλπίδι μετέχειν. ἀροτριᾷ Παῦλος ὁ γεωργὸς κατηχουμένου ψυχῆν, ⁵
 νεώματα ποιῶν ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ κατὰ τὸν θεῖον Ἱερεμίαν τὸν φάσκοντα αὐτοῖς
 Νεώσατε ἐάγοις νεώματα, πρὸς ὑποδοχὴν δηλονότι σπερμάτων, περὶ ὧν
 γέγραπται Ἐξῆλθεν ὁ σπείρων τοῦ σπείραι. καὶ μετὰ τοῦ σπείραι τὰ νεωθέντα
 Ἐπιτηρῶ, φησί, τὰ σπέρματα, μήποτε ἐλθόντα τὰ πετεινὰ τοῦ οὐρανοῦ ἄρῃ τὸν

18-19. Cf. 1 Cor. ix 18 22. Cf. 2 Tim. iv 8 26. 1 Cor. ix 18 27. 1 Cor.
 ix 12 28. 2 Thess. iii 11 33. Deut. xxv 4, cf. 1 Cor. ix 9 infra, 1 Tim. v 18
 XLI 6-7. Hier. iv 3 8. Matt. xiii 3, Mc. iv 3, Lc. viii 5 9. Matt. xiii 4

15. αἰτίας MS : leg. αἰτία cum MS Vat. gr. 692, nisi uelis aīrios 16. γίνηται
 scripsi : γίνεται MS 19. μὴ δ' ἐν MS ut uid. 21. μεταλαμβάνειν : + καὶ
 Vat. gr. 692 23. ἐστρατεύεσθαι (sic) MS 29. ἢ MS = ἢ : leg. fort. ἢν
 30. χρᾶσθαι MS XLI 4. ἐπ' ἐλπίδι ὀφείλει MS, in lemmate 5. ἐπ' ἐλπίδι μετέχειν
 MS : in lemmate autem τῆς ἐλπίδος αὐτοῦ μετέχειν ἐπ' ἐλπίδι 6-7. ποιῶν . . .
 νεώματα omitta per homoeotet. addidit in marg. m. p. 7. δηλονοτι MS

- 10 σπόρον· καὶ ὅταν καρποφορήσῃ καὶ ποιήσῃ καρπὸν δικαιοσύνης καὶ ὅτ(ε) λεγκή ἐστὶν ἢ διὰ πρὸς θερισμόν, ἔξεστί μοι λοιπὸν λαβεῖν. οὐ γὰρ σκανδαλισθήσεται ἐπὶ ἀν μνησθῇ ὅσα ἐκέμηκα, ἵνα αὐτοῦ τὴν ψυχὴν ἀροτριάσω, ἵνα σπεύρω, πῶς ἐπέμεινα μέχρις οὗ ἔλθῃ ὁ σπόρος αὐτοῦ τελειωθείς ἐπὶ τὴν ἄλω. καὶ διὰ τοῦτο λαμβάνειν μοι ἔξεστιν ἀπ' αὐτοῦ τροφάς. ἀλλ' οὐ πάντως κέχρημαι
- 15 τῇ ἐξουσίᾳ, ἀλλ' ἐπ' ἐλπίδι τοῦτο ποιῶ, παραστήσαι τὸ γέννημα τῷ οἰκοδεσπότη· γεωργὸς γάρ εἰμι· οὐχ ἵνα τὰ ὀφειλόμενα ἀποδοθῇαι τῷ θεῷ εἰς τὰς ἐμὰς λάβω ἀποθήκας. εἰτά τι περὶ τοῦ αὐτοῦ ὁ ἀπόστολος διδάσκων φησὶν Εἰ ἡμεῖς ὑμῖν τὰ πνευματικὰ ἐσπείραμεν, μέγα ; καὶ τὰ ἐξῆς.

§ XLII.

ix 16 [Ἐὰν γὰρ εὐαγγελίζωμαι, οὐκ ἔστι μοι καύχημα· ἀνάγκη γάρ μοι ἐπικεῖται· οὐαὶ δέ μοι ἐστὶν ἐὰν μὴ εὐαγγελίζωμαι. εἰ γὰρ ἐκὼν τοῦτο πράσσω, μισθὸν ἔχω· εἰ δὲ ἄκων, οἰκονομίαν πεπίστευμαι.]

[Ὁριγένους]

- 178 Διδασκόμεθα ὅτι ὅσα ἐξ ἀνάγκης ποιούμεν, ταῦτα οὐκ ἔχει καύχημα· ὅσα δὲ προαιρέσει ποιούμεν, οὐκ ἐπικειμένης ἀνάγκης, ταῦτα ἔχει καύχημα. οἶον· ὁ μὴ μοιχεύων ἢ φονεύων (οὐκ) ἔχει καύχημα, ἀλλ' ὁ παρθελεύων· οὐ γὰρ ἐξ
- 5 ἀνάγκης ἦλθεν εἰς τὸ παρθελεύειν ἀλλ' ἐκ προαιρέσεως. ὅπου δὲ τὸ Οὐαὶ παράκειται ἐὰν μὴ ποιῶ, οὐκ ἔχω καύχημα. διὰ τοῦτο φησὶν Εἰ μὲν ἐκὼν τοῦτο πράσσω, μισθὸν ἔχω· εἰ δὲ ἄκων, οἰκονομίαν πεπίστευμαι. Πάλιν καθολικὸν διδασκόμεθα. τινὰ ποιούμεν ἐκόντες ὅλην ψυχῇ, τινὰ δὲ ποιούμεν μέν, οὐχ ἐκόντες δὲ ἀλλ' οὐδὲ ἐν ὅλῃ ψυχῇ, ἀλλ' ἐκ λύπης ἢ ἐξ ἀνάγκης. τῶν
- 10 μὲν γὰρ ἐκουσίως ὑφ' ἡμῶν γινομένων ἐστὶ μισθός· τῶν δὲ γινομένων μὲν, ὡς ἐκ λύπης δέ, οὐδὲ μισθός οὐδὲ κόλασις. οἶον· Ἐλεημοσύνην ποιῶ· εἰ ἐκὼν, μισθὸν ἔχω· εἰ δὲ ἄκων, οὐκ ἐγκαλοῦμαι μετὰ τῶν ἀκούοντων Ἐπειῶν καὶ οὔκ ἐδώκατέ μοι φαγεῖν καὶ τὰ ἐξῆς. οὗτος οὖν ἐστὶν ὁ μισθός, ἵνα ὅπου ἐξουσίαν ἔχω μὴ ποιήσω.

§ XLIII.

ix 19–23 [Ἐλεύθερος γὰρ ὢν ἐκ πάντων πᾶσιν ἑμαυτὸν ἐδούλωσα, ἵνα τοὺς πλείονας κερδήσω· καὶ ἐγενόμην τοῖς Ἰουδαίοις ὡς Ἰουδαῖος, ἵνα Ἰουδαίους κερδήσω· τοῖς ὑπὸ νόμον ὡς ὑπὸ νόμον (μὴ ὢν αὐτὸς ὑπὸ νόμον), ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον κερδήσω· τοῖς ἀνόμοις ὡς ἄνομος, μὴ ὢν ἄνομος θεῷ ἀλλ' ἔννομος Χριστ(οῦ), ἵνα κερδήσω ἀνόμους· ἐγενόμην τοῖς ἀσθενέσι ὡς ἀσθενής, ἵνα τοὺς ἀσθενεῖς κερδήσω· τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάντα, ἵνα πάντως τινὰς σώσω. (πάντα) δὲ ποιῶ διὰ τὸ εὐαγγέλιον, ἵνα συγκοινωνὸς αὐτοῦ γένωμαι.]

[Ὁριγένους]

- 177 Τὸ ἐκ πάντων εἶναι ἐλεύθερον ἀποστόλου ἐστὶ τελείου. δύναται γάρ τις

10. Cf. Iac. iii 18 11. Io. iv 35 XLII 12. Matt. xxv 42

10. ὅτε scripsi : ὅτι MS 11. λευκή sc. ἡ χώρα 17. τί MS XLII. 4. om. οὐκ MS male 8. τίνα . . . τίνα MS : leg. τινὰ . . . τινὰ 12. ἐτί||γων MS per incur.

ἐλεύθερος εἶναι ἀπὸ πορνείας ἀλλὰ δοῦλος ὀργῆς, ἐλεύθερος ἀπὸ φιλαργυρίας ἀλλὰ δοῦλος κενοδοξίας· δύναται εἶναι ἐλεύθερος ἀπὸ ἄλλου ἁμαρτήματος, ἀλλὰ δοῦλος ἄλλου ἁμαρτήματος. τὸ δὲ εἰπεῖν Ἐλεύθερος ὢν ἐκ πάντων ἀπο- 5 στόλου τελείου ἐστίν· ὁποῖος ἦν Παῦλος. κατὰ δὲ τὸ προκείμενον τοιοῦτον νοῦν ἔχει· Ἐγενόμην τοῖς Ἰουδαίοις ὡς Ἰουδαῖος, ἵνα Ἰουδαίους κερδήσω. ἐλεύθερος γὰρ ὢν ἀπὸ Ἰουδαϊσμοῦ, ἐδούλωσα ἑμαυτὸν Ἰουδαίοις, ἵνα Ἰουδαίους κερδήσω· ἐλεύθερος ὢν ἀπὸ τοῦ εἶναι ὑπὸ νόμον ἑμαυτὸν ἐποίησα ὡς ὑπὸ νόμον, ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον κερδήσω. συγκατέβαινεν γὰρ ὁ Παῦλος εἰς συναγωγὰς 10 Ἰουδαίων, εἰσῆρχετο πρὸς αὐτούς, ἐποίει κατὰ τὰ ἔθη αὐτῶν χωρὶς βλάβης, οὐ συνυποκρινόμενος ἀλλὰ θηρεύων τινὰς ἐξ αὐτῶν.

Τινὲς ἐζήτησαν τίς ἡ διαφορὰ τῶν ὑπὸ τ(ὸ)ν νόμ(ο)ν παρὰ τοὺς Ἰουδαίους· 178 φαμέν οὖν ὅτι οἱ ὑπὸ τὸν νόμον ἕτεροι Ἰουδαίων εἰσίν, ὡς Σαμαρεῖς.

Τοῖς ἀνόμοις ὡς ἄνομος· ἦλθεν εἰς τὰς Ἀθήνας· εὗρεν ἐκεῖ φιλοσόφους· 15 ἐχρήσατο οὐ προφητικαῖς λόγοις οὐδὲ νομικοῖς, ἀλλ' εἶπεν ὅτι ἦν ἐκ προπαιδείσεως μάθημα Ἑλληνικὸν τοῦτο ὑπομνησθεῖς ἔλεγεν πρὸς Ἀθηναίους· φησὶ γὰρ Ὡς καὶ τινες τῶν καθ' ἡμᾶς ποιητῶν εἰρήκασιν Τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν. ἐκεῖ τοῖς ἀνόμοις γέγονεν ὡς ἄνομος, ἵνα τοὺς ἀνόμους κερδήσῃ. καὶ πάλιν φησὶ Διερχόμενος καὶ ἀναθεωρῶν τὰ σεβάσματα ἡμῶν, εἶδον καὶ βωμὸν ἐν ᾧ ἐπεγεγράφτο 20 Ἀγνώστῳ θεῷ. ὃν οὖν ἀγνοοῦντες εὔσεβεῖτε, τοῦτον ἐγὼ καταγγέλλω ἡμῖν. καὶ διὰ τούτων ἄρχεται θεοσέβειαν παραδιδόναι. Τοῖς οὖν ἀνόμοις ὡς ἄνομος, μὴ ὢν ἄνομος θεῷ. οὐκ ἐν τῷ συγκαταβαίνειν αὐτοῖς ἀνομίαν τινὰ ἐποιοῦν, ἀλλ' ἐτήρουν ἑμαυτὸν ἔννομον Χριστοῦ, ἵνα κερδήσω τοὺς ἀνόμους. ἅμα δὲ τηρεῖ καὶ τὸ ἀκριβὲς αὐτοῦ· Ἐγενόμην τοῖς Ἰουδαίοις ὡς Ἰουδαῖος· οὐκ εἶπεν ἐνθάδε, 25 Μὴ ὢν Ἰουδαῖος. Ἰουδαῖος γὰρ ἦν ἐν τῷ κρυπτῷ, οὐκέτι ἐν τῷ φανερωῷ. καὶ πάλιν τοῖς ὑπὸ νόμον ὡς ὑπὸ νόμον, μὴ ὢν αὐτὸς ὑπὸ νόμον· ἀναγκαίως ἐνθάδε ἔθηκεν τὸ Μὴ ὢν ὑπὸ νόμον· Χριστὸς γὰρ ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατὰρ τοῦ νόμου, γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατὰρ· ὥσαντι ἔλεγεν, Μὴ ὢν Σαμαρεῖς.

Τοῖς δὲ ἀνόμοις ὡς ἄνομος, μὴ ὢν ἄνομος θεῷ. ἀλλ' ὑπολήψεται μέ τις ἀπο- 30 στάτην τοῦ νόμου γεγονέναι καὶ ἄνομον τῷ θεῷ· φημὶ δὲ ὅτι εἰ καὶ μὴ τηρῶ τὸν νόμον κατὰ τὸ ῥητὸν οὐκ εἰμὶ ἄνομος τοῦ θεοῦ ἀλλ' ἔννομός εἰμι τοῦ Χριστοῦ τηρῶν τὴν πολιτείαν τὴν κατὰ τὸ εὐαγγέλιον, ἵνα κερδήσω τοὺς ἀνόμους.

Ἐγενόμην τοῖς ἀσθενέσιν ὡς ἀσθενής· οὐκ εἶπεν ἐνθάδε Μὴ ὢν αὐτὸς ἀσθε- 35 νής· ἀλαζονικὸν γὰρ ἦν, ὑπερήφανον ἦν, οὐκ ἦν κατὰ τὸν ἀπόστολον εἰπεῖν Οὐκ ὢν αὐτὸς ἀσθενής, τὸν ἀπὸ κύριου ἀκούσαντα ὅτι ἡ δύναμις μου ἐν ἀσθενείᾳ τελειοῦται καὶ διὰ τοῦτο ἐν ἀσθενείᾳ καυχώμενον. πῶς δὲ τοῖς ἀσθενέσιν ἀσθενής; ὅτε ἐπιτρέπει τοὺς πυρομένους γαμεῖν, ὅτε συμπάσχει ταῖς ἀπο- 179 βαλούσαις ἄνδρας, ὅτε φησὶ Διὰ δὲ τὰς πορνείας ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ γυναῖκα ἐχέτω

XLIII 18. Act. Ap. xvii 28

20 f. Act. Ap. xvii 23

28. Gal. iii 13

36. 2 Cor. xii 9

37. 2 Cor. xii 5

38. Cf. 1 Cor. vii 9

39 f. 1 Cor. vii 2

4. εἶναι ἐλεύθερος εἶναι MS

13. τῶν νόμων MS

22. μὴ ὢν ἄνομος θεοῦ

MS: desunt in lemmate

24. Χριστοῦ MS: in lemmate Χριστῷ τηρεῖ MS: leg.

fortasse τήρει

VOL. IX.

L 1

40 καὶ ἐκάστη τὸν ἴδιον ἄνδρα ἐχέτω καὶ τὰ λοιπά. ἐν τούτοις ἐγένετο τοῖς ἀσθενέ-
 νεσιν ἀσθενής, ἵνα τοὺς ἀσθενεῖς κερδήσῃ.

Ἦ. Εἶτα μετὰ ταῦτα λέγει τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάντα ἵνα πάντας ἢ τινας
 σώσω. "Ὁν ἂν λάβῃς ἄνθρωπον, ἐν τῶν πέντε ἐστίν· ἢ γὰρ Ἰουδαῖός ἐστιν,
 ἢ ὑπὸ νόμον, ἢ ἄνομος, ἢ ἀσθενής, ἢ πάντα ἐστίν. ὁ τέλειος πάντα ἐστίν· τοῖς
 45 οὖν πᾶσι, τοῦτ' ἐστὶ τοῖς τελείοις, γέγονα τέλειος, ἵνα πάντας κερδήσω. Σοφίαν
 γὰρ φησι λαλοῦμεν ἐν τοῖς τελείοις καὶ τὰ ἐξῆς. οὗτος δύναται εἰπεῖν "Ἑλληνί-
 τε καὶ βαρβάροις, σοφοῖς τε καὶ ἀνοήτοις ὀφειλέτης εἰμί.

[Ὡριγένους]

180 Μόνος ὁ τέλειος δύναται εἰπεῖν τὴν τοῦ τελείου ἀποστόλου ἐν κυρίῳ φωνὴν τὴν
 50 Πάντα ποιῶ διὰ τὸ εὐαγγέλιον. ὁ γὰρ ἁμαρτάνων οὐ δύναται τοῦτο εἰπεῖν.
 εἰ δὲ ὁ πάντα ποιῶν διὰ τὸ εὐαγγέλιον κοινωνὸς ἐστὶ τοῦ εὐαγγελίου, ὁ ποιῶν
 δὲ τὴν πορνείαν κοινωνὸς ἐστὶ τῆς πορνείας τοῦ πνεύματος, ὁμοίως καὶ ἐπὶ τῶν
 ἄλλων παθῶν. ἕκαστος οὖν κοινωνὸς ἐκείνῳ ᾧ ἐκοινωνήσεν γίνεται. ἀλλ'
 ἐρεῖ τις τῶν ἀκούοντων "Ὁ βίος μου μικτός ἐστίν· οὔτε πάντα ποιῶ διὰ τὸ
 55 εὐαγγέλιον, οὔτε πάντα ποιῶ διὰ τὴν ἁμαρτίαν καὶ τὴν ἡδονήν. πρὸς τοῦτο
 φήσομεν Ταῦτα ὁ θεὸς τὰ κρίματα ἔχει· κατὰ τὰ κρίματα τὰ πολλὰ ποικίλα
 ἀποδίδωσι.

§ XLIV.

ix 24 [Οὐκ οἴδατε ὅτι οἱ ἐν σταδίῳ τρέχοντες, πάντες μὲν τρέχουσιν, εἰς
 δὲ λαμβάνει τὸ βραβεῖον; οὕτως τρέχετε, ἵνα καταλάβητε.]

[Ὡριγένους]

182 "Ἀρ' οὖν πάντες ἡμεῖς τρέχουμεν καὶ εἰς λαμβάνει τὸ βραβεῖον, καὶ οἱ λοιποὶ
 ἀπολλύμεθα; ἔνα γὰρ εἶπεν τὸν λαμβάνοντα τὸ βραβεῖον, πολλῶν τρεχόντων.
 πάντες οἱ σωζόμενοι ἐν εἰσιν καὶ ἐν σώμα· οἱ γὰρ πάντες εἰς ἄρτος ἐσμέν καὶ
 5 τοῦ αὐτοῦ ἄρτου μετέχοντες, καὶ πάντες ἐστὲ σώμα Χριστοῦ. πάντες οὖν οἱ σωζό-
 μενοι, εἰς ἐστὶν ὁ λαμβάνων τὸ βραβεῖον. ἐν τῷ σταδίῳ οὖν πάντες τρέχουσιν,
 ὅσοι πρὸς δόγμα πολιτεύονται· καὶ οἱ ἀπὸ τῶν αἱρέσεων πρὸς δόγμα πολι-
 τεύονται, καὶ Ἰουδαῖοι τάχα, καὶ οἱ τὰ Ἑλλήνων πρὸς δόγμα πολιτεύονται
 φιλοσοφούντες. καὶ οὗτοι εἰσὶ πάντες οἱ ἐν σταδίῳ τρέχοντες· τρέχει καὶ
 10 ἡ ἐκκλησία· ἀλλ' εἰς λαμβάνει τὸ βραβεῖον ὁ εἰς ἄνθρωπος, περὶ οὗ φησὶν
 ὁ ἀπόστολος Μέχρι καταντήσωμεν εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ
 πληρώματος τοῦ χριστοῦ. πᾶσαν δὲ κρίσιν τοῦ θεοῦ δεῖ εὐρεθῆναι περὶ πάντας
 τοὺς ἐν τῷ σταδίῳ τρέχοντας, ἵν' ὁ μὲν τις λάβῃ πρωτεύει ἐξῆς δὲ ἕκαστος
 κατὰ τὴν αὐτοῦ ἀξίαν.

45. 1 Cor. ii 6

46. Rom. i 14

XLIV 4. Gal. iii 28

i Cor. x 17,

cf. Eph. iv 4

5. i Cor. xii 27

11. Eph. iv 13

42. πάντας ἢ τινας MS: in lemmate autem πάντως τινας
 πάντως an πάντας scripserit m. p.

45. Incertum utrum

τοῦτο in lemmate MS 52. δὲ om. MS, suppl. s. l. corr. XLIV 4. leg. fortasse

ἐν (πνεύμα) εἰσι καὶ ἐν σώμα (cf. Eph. iv 4)

8. leg. fortasse οἱ τὰ Ἑλλ. φιλοσο-
 φούντες: οἱ τὰ Ἑλλ. φρονούντες Vat. gr. 692

CLAUDE JENKINS.